

Грищенко Я.С.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут»

Герменевтика як мистецтво інтерпретації

Методи герменевтики мають досить широке застосування в області наукового пізнання, хоча спочатку вони використовувалися тільки в сфері гуманітарного знання (юридична, історична, філологічна, філософська герменевтика). Сьогодні вже кажуть про фізичну, біологічну герменевтику як про досить плідні засоби прояснення неоднозначних моментів в даних галузях природознавства. Однак найбільш уживаним залишається герменевтичний підхід в гуманітарному пізнанні. Тому герменевтика дає змогу зрозуміти усе багатство змісту гуманітарних явищ і є дійсним мистецтвом інтерпретації.

Для герменевтичної методології характерні виділення знаково-символічної сторони пізнавальної діяльності та перенесення лінгвістичних та літературознавчих методів дослідження в загальну методологію гуманітарних наук. Серед особливостей герменевтичної методології перш за все необхідно зазначити поняття дихотомії природничих наук та гуманітарних. Предметною основою герменевтичної методології є текст як знаково-символічна система в її соціокультурному та історичному контексті. Засобом аналізу гуманітарних явищ є мова. Тому в багатьох герменевтичних концепціях мова є центральною проблемою. «Центральною проблемою герменевтики, – на думку фінського логіка та філософа Г. Фон Врігта, – є ідея мови та орієнтовані на мову поняття: «значення», «інтенсивність», «інтерпретація», та «розуміння». Ця риса відображена в самій назві «герменевтика», що означає мистецтво інтерпретації» [2, с. 66]. Тут необхідно зазначити, що під словом

«інтерпретація» розуміємо інтерпретацію тексту, що є створенням його змісту по-новому, і кожний акт інтерпретації – це момент тексту, ланка здійснення традиції, яка транслюється в житті тексту. Слово також виконує культурологічну функцію. Г.Г. Шпет писав, що слово є не тільки явищем культури, але й її принципом [3, с. 148]. Саме тут знаходиться центр герменевтичної методології. Якщо слово – принцип культури, то, принципи аналізу повинні бути розподілені на аналіз культури. Отже, лінгвістичні, герменевтичні, семіотичні, етимологічні, історичні та інші методи дослідження мови мають бути включені в засоби аналізу культури, мають бути методологічною основою гуманітарних наук.

Наступною особливістю герменевтичної методології є її діалоговий характер. У працях М.М. Бахтіна вказано: «Точні науки – це монологічна форма знання: інтелект споглядає річ та висловлюється про неї. Тут тільки один суб'єкт – той, що пізнає (споглядає) та той, що говорить (висловлює). Йому протистоїть тільки безмовна річ. Кожний об'єкт знання (в тому числі людина) може бути сприйнятий як річ. Але суб'єкт як такий не може сприйматися та вивчатися як річ тому, що як суб'єкт він може, залишаючись суб'єктом, стати безмовним, отже його пізнання може бути тільки діалогічним» [1, с. 363]. Діалоговий характер герменевтичної методології є критерієм розрізнення гуманітарних (діалогічна форма знання) та природничих (монологічна форма знання) наук, та специфічним прийомом в герменевтиці. Герменевтична методологія також відрізняється розділенням областей специфічно знакового змісту (об'єктивного змісту тексту) та психологічних моментів. Текст володіє принципами почуттєво сприйманих об'єктів, але, щоб його зрозуміти, необхідно врахувати, необхідно зрозуміти, що він пов'язаний зі змістом та значенням.

Врахування поза лінгвістичних факторів, мотиваційних настанов, несвідомих моментів, соціокультурних факторів при реконструкції об'єктивного змісту тексту є необхідною умовою гуманітарного пізнання. Основним засобом наділення змістом незрозумілих знаково-символічних

конструкцій в гуманітарних науках є інтерпретація. Інтерпретація та розуміння текстів забезпечуються специфічними методологічними засобами (герменевтичним колом, методиками запитань та відповідей, контекстним методом, спеціальними логічними засобами, семіотичними та психологічними прийомами). Співвідношення між розумінням та поясненням в герменевтичному методологічному стандарті припускає перевагу методик розуміння, обумовленому особливостями предмету дослідження. В сучасних герменевтичних концепціях не спостерігаються абсолютизації розуміння. Необхідно відмітити, що на рівні повсякденної свідомості терміни «розуміння» та «пояснення» не розрізняються. Будь-яке пояснення сприяє розумінню, і, навпаки, в випадку розуміння зазвичай завжди є відповідь на запитання про причину, що привела до ситуації розуміння. Тож, перевага методик розуміння досить відносна [3, с. 150].

Сьогодні герменевтичні дослідження проводяться в різних сферах гуманітарного пізнання. Окрім філософської герменевтики найбільш поширеною є філологічна (лінгвістична) герменевтика, яке є найдревнішою з часів античності. Герменевтика є одним з актуальних напрямків сучасної лінгвістики.

Герменевтичні дослідження, орієнтовані на інтерпретацію діалогічного співвідношення суб'єкта, що пізнає, та тексту як об'єкта пізнання помітно вплинули на становлення антропоцентричного підходу до текстового аналізу (праці Ф. Шлейермахера, Г. Шпета, А. Бека, В. Дільтея, М. Хайдеггера, Г. Гадамера, Г. Фреге та ін.). Філософія мови В. Гумбольдта сприяла встановленню принципів власне лінгвістичної герменевтики [4, с. 107].

Проектування ідей та принципів герменевтики у сучасну лінгвістику тексту, за даними О.О. Селиванової [4, с. 107], є одним з перспективних напрямів цієї галузі мовознавства, особливо стосовно вирішення на якісно новому рівні проблеми інтерпретації тексту (літературознавство має цікаві теоретичні дослідження у цьому плані – праці М.М. Бахтіна, О.Ф. Лосева, текстологічна наука Д.С.Ліхачова).

Література

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. – М.: «Искусство», 1979. – 444с.
2. Вригт Г. Х. фон. Логикофилософские исследования. – М.: «Прогресс», 1986. – 600с.
3. Кузнецов В.Г. Герменевтика и гуманитарное познание. – М.: МГУ, 1991. – 191с.
4. Селиванова О.О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). – К.: «Фітосоціоцентр», 1999. – 148с.